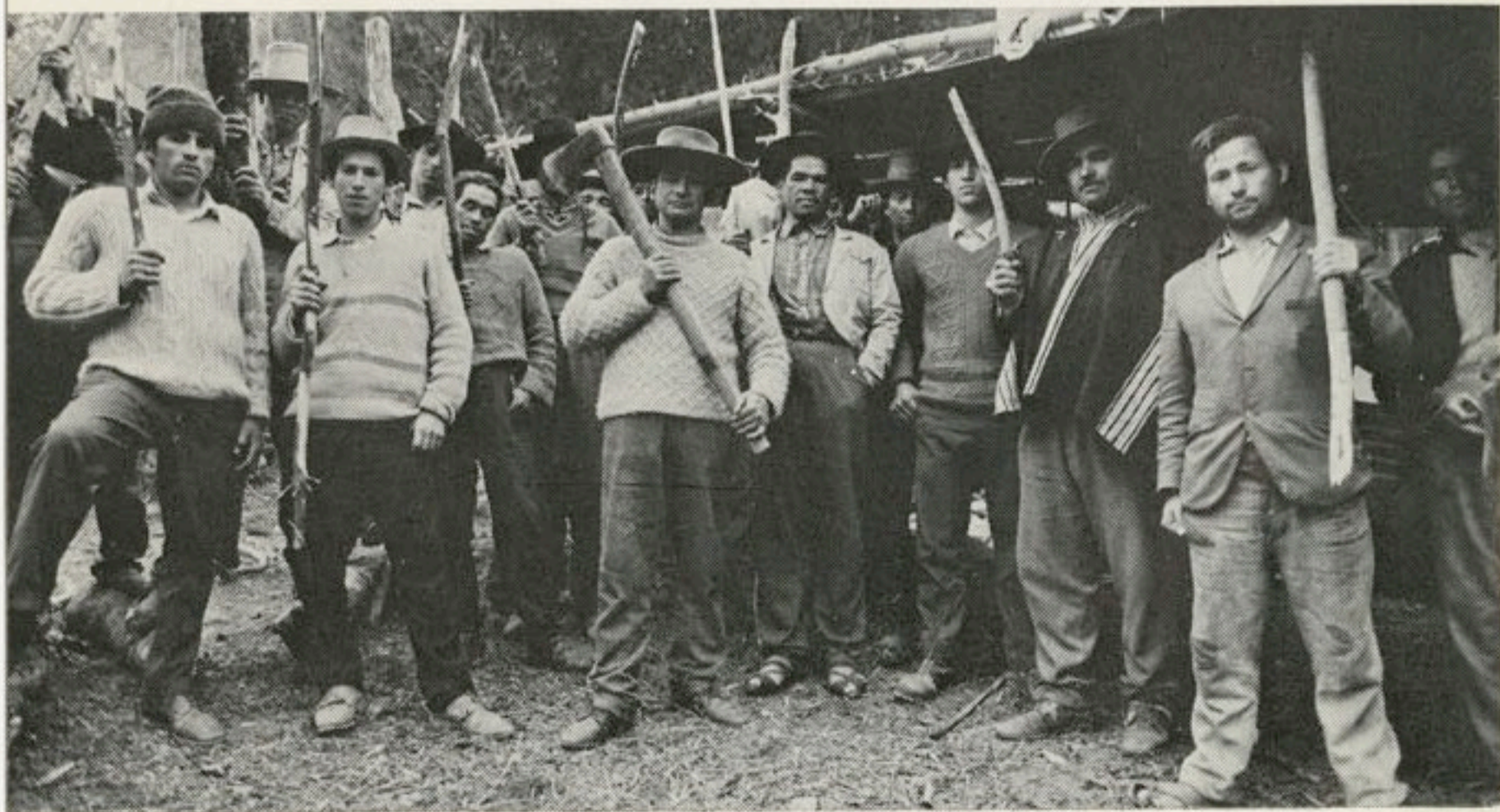

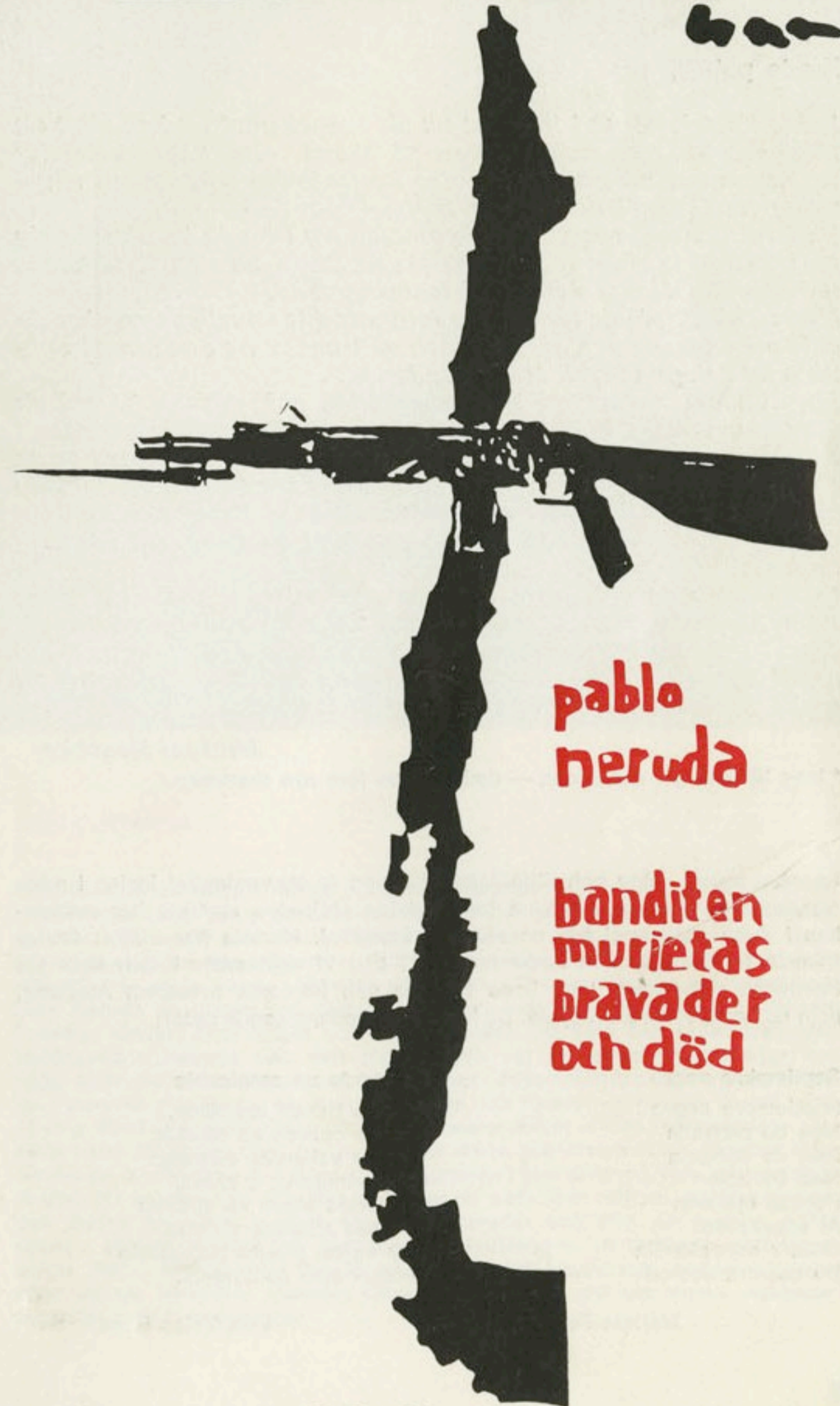

STÖD CHILES FOLK

Bössa på teatern samt postgiro 65 39 28-2

Programgestaltning: Michael Meschke, Anita Lalander
Stockholms Södra Tryckeri AB 1973

pablo
neruda

banditen
murieta's
bravader
och död

marionetteatern 1973-74

Ärade publik,

Pablo Neruda säger i förordet till sin sorgeskantat att han gjort ett tragiskt verk, men också delvis på skämt. »Jag säger detta för regissörens räkning så att han ska kunna införa oförutsedda situationer och föremål, dräkter och dekorationer . . .»

Med sin mustiga livsbejakande fantasi såg Neruda kanske för sig en praktfull folklivsskildring. Vi skulle gärna ha följt författarens råd och släppt lös teaterns hela fantasiapparat.

Men nu kände vi inte för det. De »oförutsedda situationerna» har de chilenska fascisterna sört för och vårt behov nu är att med enklaste medel, ge uttryck åt vår solidaritet.

Parallellerna mellan guldgrävarens öden och dagens tragedi är alltför uppenbara. Pjäsen handlar om hur vanliga, hederliga människor utsätts för bedrägeri, utsugning, våld och mord, om hur de själva tvingas gripa till våld för att försvara sig och då blir kallade brottslingar och banditer av fienden. Således handlar pjäsen om en verklighet idag, både i Chile och litet varstans allt närmare inpå oss.

Och medan de vidrigaste brott mot människan iscensätts långt borta eller nära lever vi vidare i våra salonger som passiva åskådare, med våra mellanölsbekymmer* och våra illusioner . . . bland annat den att en liten teaterföreställning ska kunna aktivera till andra insatser efter förmåga än att gå på teatern . . .

Michael Meschke

* Men IB-land går det undan — detta skrevs före nya skammen.

Spontan musik, sång och tillfällighetsdiktning är ett vardagligt inslag i människornas liv i Chile. För våra landsflyktiga chilenska musiker har medverkan i detta skådespel fått en särskild innebörd. Mariela har tillhört Chiles främsta folkdanslag och undervisade till den 11 september i folkmusik vid Santiagos universitet. Luis hade tidigare den berömda orkestern Atacama, som nu kanske kan återuppstå. De har skrivit nedanstående rader:

Septiembre negro

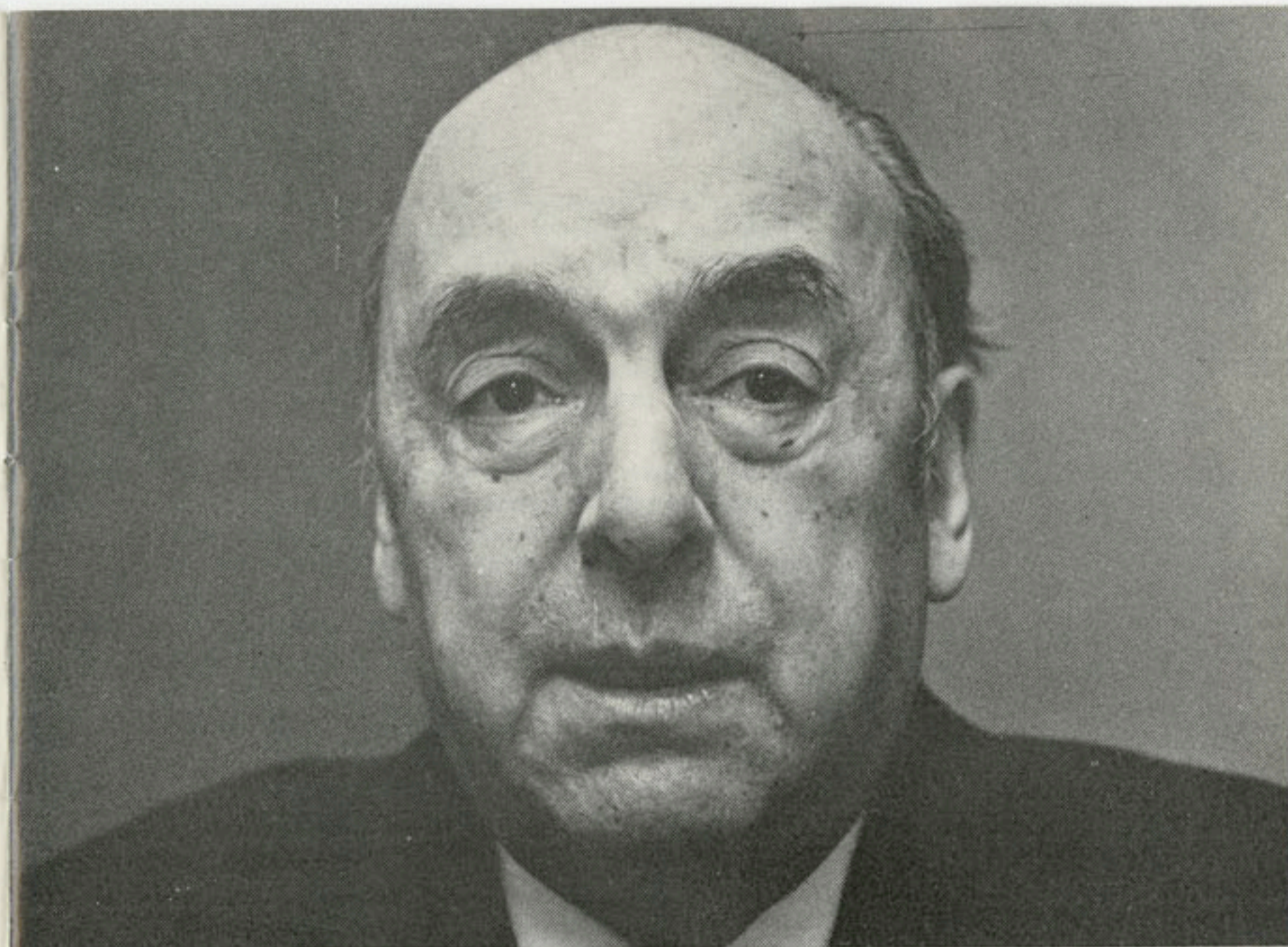
Septiembre negro
Mes de metralla
Mes de congoja
Mes de dolor
Porque mataron
Al companero
Guia y consciencia
De nuestra accion

Mariela Ferreira

Se vende un continente

Aliento tienen los ricos,
que se cubren en milicos
y estos valientes disparan
contra mujeres y niños.
El mundo sigue su marcha
con sus afilados dientes.
Hoy en mi propio hemisferio
venden otro continente.

Luis Veloz Roca

PABLO NERUDA

Ricardo Eliecer Néftali Reyes y Basoalto föddes 1904 i Chile, i Araucanien, indianernas land. Hans genombrottsverk, under pseudonymen Pablo Neruda, var den lilla samlingen »Veinte Poemas de amor», »Tjugo kärleksdikter». Som diplomat vistades han i Spanien, Frankrike, Indien, Ceylon och Java och skrev »Residencia en la tierra» »Vistelse på jorden». Genom spanska inbördeskriget blev Neruda en engagerad diktare, politiker och agitator, praktiskt verksam i många länder. Efter kriget skrev han ett epos om hela den sydamerikanska kontinentens historia och den röda tråden var ländernas frihetskamp mot olika förtryckare, mot spanjorer, portugiser, engelsmän och amerikaner, mot de inhemska utsugarna, kapitalets, jordens och råvarornas herrar. Verket heter »Canto General», »Den Stora Sången». Senare utkom »Odas Elementales» i tre delar med dikter till livet på jorden och deras människor. Och därefter »Memorial de Isla Negra» den stora självbiografien i fem delar på vers, en tankebok utsänd till världen från Isla Negra. Under de sista åren tillkom skådespelet om den tappre banditen Joaquin Murietas bravader och död, en heroisk buffaopera i skillingtryckets och legendens förkortning — in tyrannos, mot tyrannerna. Pablo Neruda dog den 23 september 1973 i Santiago, endast 12 dagar efter vännen Salvatore Allendes våldsamma död vid det fascistiska maktövertagandet den 11 september.

ARTUR LUNDKVIST

Vi vet ännu inte med säkerhet om Pablo Neruda dog en naturlig död till följd av den sjukdom han någon tid lidit av. I vilket fall som helst är det ett faktum att han blott med några dagar överlevde sin vän Allende och den kortvariga socialistiska ordningen fall i Chile. Reaktionens ursinniga utbrott av hat och förintelseraseri, i sådan skriande motsättning till den fredliga demokratiska omvälvningen under Allende, måste ha kommit som en fruktansvärd chock, en nästan outhärdlig besvikelse för Neruda mer än för de flesta andra. Han hade under större delen av sin levnad satsat allt, sin existens såväl som sin diktning, på det socialistiska målet.

Det var hos Neruda fråga om en sällsynt förening av trosvisshet och viljemässig beslutsamhet. Han var en oändligt förhoppningsfull utopist i sin förställning om en bättre värld för människan, och han stödde denna sin dröm med den omedelbara upplevelsen av mänsklighetens verkliga behov, av de slumrande krafter hos det stora folkflertalet som skulle utlösas i en frigörelse från nöd och förtryck. Och vad Neruda inte fann bekräftat i verkligheten ersatte han med en intensiv önskan som var lika med hans viljestyrka. Att ingenting gick riktigt efter planritningarna måste dock under senare år ha oroat honom djupt, vilket många inslag i hans diktning visar. Socialismen mötte sin ödesdigra splittring både lokalt och globalt, den gjorde inte blott avkall på sitt sanna förverkligande i olika länder, utan fick kämpa hårt för att överleva även som ansats, i en nutida värld där den tekniska utvecklingen till teknokrati tycks ha slutit förbund med en förblindat rovlysten och hänsynslöst aggressiv kapitalism och nyfascism.

Men det var denna vilja och tro som mer än något annat bar upp Nerudas diktning. Det var den som lät honom befolka sin diktvärld med böljande människomassor, lidande och förorättade, stridande och framtidsinriktade, liksom med otaliga enskilda människor, befriare och tyranner, upptäckare och folkledare, drömmare och diktare och allt slags vanligt folk, upptaget av sina arbeten och strävanden. Neruda behövde en stor scen för detta väldiga, både historiska och samtida skådespel, och även om han främst byggde på kännedom om och känslan för sitt eget land, det långsträckta Chile med dess otroligt omväxlande natur, omfattade han inte bara hela den sydamerikanska kontinenten utan i viss mån hela världen: Europa, Asien, Oceanien. Hans diktning är universell till sin innebörd och global till sin iscensättning.

En poet närmare blodet än bläcket, kallade honom en gång García Lorca. Det innebär att hans ingivelse ständigt anknöt direkt till verklighetsintryck, till det människornas, djurarnas och naturföreteelsernas liv som aldrig upphörde att fångla honom. Han var ingen litterär ignorant och han var inte främmande för ingående studier också i böcker, men han tog ovanligt lite notis om andras sätt att dikta, om litterära strömningar och tidsrörelser, efter det att han i ungdomen tillgodogjort sig det väsentliga i den modernistiska landvinningen ifråga om formfrihet, fantasiutvidgning och bildkraft. Till synes hade han inga formella problem, utan dikten kom till honom spontant och ymnigt flödande, där det enda som betydde något var intensiteten i känslan och synsättet, det maximala uppenbarandet av innebörden i allting som hans dikt grep sig an med.

(Ur ett anförande vid Neruda-afton den 6.10.73)

LUIS ENRIQUE DELANO

Chiles ambassadör i Sverige
till den 11 september 1973

När jag 1923, för precis ett halvt sekel sedan, läste min första bok av Pablo Neruda, »Crepusculario», upplevde jag en känsla av klarsyn. Det var inte bara jag som hade den känslan. Den delades av en hel generation chilensare som just då började lära känna skrivandets konst.

Hur var Neruda på den tiden? Jag lärde känna honom bara två år senare, 1925, när han efter att ha publicerat sin andra bok, »Los veinte cantos de amor», »Tjugo kärleksdikter» och en förtvivlad sång, hade blivit en poet som, även om de blinda och döva kritikerna ännu inte accepterade honom, var en idol för de unga artisterna. Han var en lång, blek och mycket smal yngling med svart hår och ögonbryn som bildade en enda linje till den kraftiga näsan. Han bar en svart, mycket vidbrättad hatt och en rökfärgad cape av den sort järnvägsarbetarna brukade använda på den tiden. Pablo hade fått den av sin far som var lokförare. Hans klädedräkt anammades omedelbart av många unga diktare som härmade Pablo inte bara i diktingen utan också i sättet att klä sig. Sedan dess har jag skrivit artiklar, biografier, essäer och sidor av det slag man kallar minnesanteckningar om Pablo Neruda. Men jag skrev om en levande Pablo Neruda, fylld av planer, poesi, fåglar, resor och klockor, som han skulle ha sagt själv. Nu känns det bittert att teckna en Neruda, som inte längre är här, som inte finns, som brutalt försvann i den situation av förtvivlan, blod och död som förrädargeneralerna skapat i Chile. Man kommer att säga att han uppenbarligen var mycket sjuk. Dom kan säga vad dom vill. Men det hemska våldförandet på Chile, strypanet av frihet och demokrati, mordet på Salvador Allende av dessa banditer till generaler, den skändliga behandling som den sjuke poeten själv blev utsatt för, soldathopens förstörande av hans hem, hans böcker och älskade föremål samlade under tusen resor runt om i världen, allt detta påskyndade hans död. Generalerna drev honom i döden och räknar väl med att det var klokt att göra sig av med en sådan fiende som Pablo, seg, hård, ihärdig och framför allt en man som man lyssnade till över hela världen.

Av en av dessa livets tillfälligheter tillkom det mig att arbeta tillsammans med Pablo Neruda i Madrid sommaren 1936, när andra generaler, förrädargeneraler på samma sätt som de chilenska, och som stått som exempel för dessa, utlöste spanska inbördeskriget. På så sätt kom jag att som tillfälligt vittne men med djupaste intresse, delta i hur Pablo från den lidande och bitre poet han varit, blev en medveten och engagerad poet. Den första av dikterna från denna nya och som det skulle visa sig fruktsamma period, hette »Canto a la madre de los

milicianos muertos», »Sång till de döda militärernas mödrar». Jag läste den rörd och överraskad och förstod att Neruda, tvärtemot de spanska diktarna som hade använt den klassiska romanen för att med sina dikter om kriget, nå de breda massorna, inte övergav sin fria form, sin allvarliga dramatiska ton och sin något elegiska karaktär.

— — —
Tillbaka i Chile väntar oss nya strider där vi skulle förenas, i solidariteten med det republikanska Spanien och striden för att föra fram den chilenska Folkfronten till regeringsmakten, vilket lyckades den 25 oktober 1938 med professor Pedro Aguirre Cerdas' seger i presidentvalet. Vid båda tillfällena visade sig Pablo Neruda vara en dynamisk och modig politisk arbetare. Han grundade tidningen »Aurora de Chile», skapade La Alianza de Intelectuales para la defensa de la cultura, De intellektuellas förening till kulturens försvar, och 1939, vid slutet av inbördeskriget i Spanien, utsågs han av regeringen att resa till Europa för att hämta hem de besegrade hjältarna från den spanska republiken.

— — —
Senare, 1940, reste vi med samma båt mot Mexico med konsulsuppdrag och änyo förunnades det mig att få arbeta tillsammans med poeten, att leva i månader med honom och bo i samma hus, äta vid samma bord, dela samma vänner och kämpa i samma strider.

— — —
På den tiden befann sig andra världskriget i en fas som fick människor med klart medvetande att bäva: Hitlers offensiv tycktes omöjlig att bemöta. Nästan hela Europa hade fallit under hakkorset och nazihärarna trängde också in på sovjetiskt område. I Mexico bildade mexikanska och utländska intellektuella, av vilka många var européer på flykt undan nazisternas förföljelser och hade funnit en fristad i Mexico, en kommitté för hjälp till Sovjetunionen. Pablo var med i styrelsen för detta organ, som gjorde en beundransvärd insats för att öka kunskapen om kampen mot fascismen. Pablo var allt: ledare, organisatör, talare och slutligen en man som fick många människor från de intellektuella kretsarna att ansluta sig.

— — —
Mina dagar i Mexico tillsammans med Pablo Neruda, är fulla av minnen, glada minnen, av strövtåg på gatorna, av grundligt letande i antikvariaten efter böcker, av fester i Pablos gästfria hem där välkända gestalter figurerade: målaren Siqueiros, författarna Juan de la Cabada och Andrés Honestroza, den tyska romanförfattarinnan Anna Seghers, den legendariske Comandante Carlos från spanska inbördeskriget, musikern Silvestre Revueltas, arbetarledaren Vicente Lombardo Toledano, författaren José Mancisider och Wencesloa Roces, kompositören till de vackraste mexikanska sångerna, Tatanacho, den enastående och underbara Tina Modotti som Pablo skrev ett rekviem till och som han läste vid hennes grav. Ja hundratals diktare, konstnärer, politiker, alla dessa kritiska, oroliga människor som Pablo tyckte om.

— — —
Pablo återvänder till Chile 1943 för att ta itu med nya uppgifter. Jag stannade kvar i Mexico och det måste ha gått sex år innan jag träffade honom igen, ännu en gång i detta Anáhuac, huvudstaden nära himlen. Pablo var nu flyktning. De politiska striderna och en politisk intrigmakares förräderi hade drivit

honom att gå under jorden, på flykt från hus till hus, från stad till stad, medan trehundra poliser sökte honom och han förlorade det uppdrag som senator, som gruvarbetarna i norra Chile hade valt honom till. Han har talat om dessa heta och ångestfyllda dagar i sin dikt »El Fugitivo», »Den flyende», som ingår i »Canto General». Jag i min tur hade med våld fördrivits från konsulsposten i New York på grund av samma ömkliga politiska figur, som även i dessa aktuella dagar av sorg och blod i Chile har varit en av de första att betyga sin underdåniga lojalitet med kuppgeneralerna.

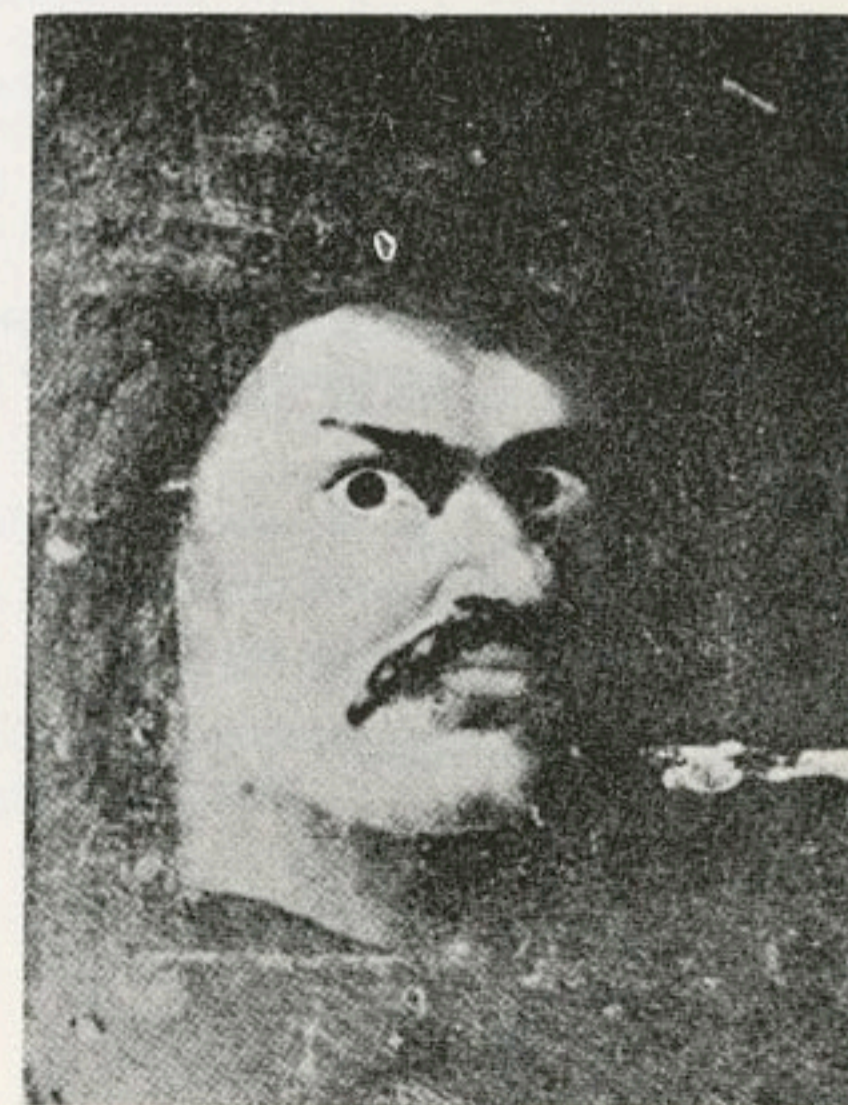
— — —
Vi arbetade då på att organisera en fredskongress, vilket till sin sammansättning mest liknade en kongress för diktare och konstnärer, till vilken anslöt sig Gabriela Mistral, Paul Robeson, Claudio Arrau och Cándido Ortinari och vid vilken var närvarande Paul Eluard och Pablo Neruda, Nicolas Guillén och Carlos Luis Fallas och Juan Marinello, Roger Garaudy och Diego Rivera, Xavier Guerrero och Juan Rejano.

— — —
Jag minns honom när han letade i Paris efter dessa små restauranger där man som han brukade säga, även om man äter dåligt, äter bra. I Madrid när han upptäckte gamla tavernor dit Lope de Vega brukade gå varje dag för att dricka sitt glas lantvin. Jag minns honom vandra i natten över den ekande stenläggningen på Toledos gator, eller bland de klosterlika husen i Taxco, eller på Karlsbron i Prag, eller i den kvava luften i Veracruz, eller i den kalla december på Strandvägen i Stockholm, när han kom för att motta Nobelpriset.

— — —
Detta blev en gåva som jag alltid kommer att vara tacksam för. Turen ville att det var jag som hade posten som ambassadör i Sverige (vilket jag är stolt över, eftersom det var Enhetsfronten och Salvador Allende som utsett mig) när svenska akademien beslöt tilldela honom Nobelpriset. Att ha varit en av de 8 chilensare som fanns vid hans sida i det ögonblicket, är som ett erkännande åt en vänskap som då hade existerat i 45 år.

— — —
Den ömkliga begravning som kupp-militärerna tillät, efter det att Pablos hus blivit plundrat och hans böcker genomstungna av de lejda bajonetterna, var enligt vad man har sagt, enkel. Vid en normal tidpunkt skulle hela Chile funnits runt den döde diktaren. Men trots att det bara fanns några hundratal personer på kyrkogården, höjdes och ljud Chiles röst, stark och vred, för att kräva det som för diktaren och hans folk var och fortfarande är lika dyrbart och oundgängligt som luften vi andas: **FRIHETEN!**

— — —
Enda existerande bilden av banditen Murieta.

PABLO NERUDA

(1904—1973)

BANDITEN MURIETAS BRAVADER OCH DÖD

I svensk tolkning av Artur Lundkvist och Marina Torres

Bearbetning, scenografi, dockor och regi:	Michael Meschke
Sång och dans:	Mariela Ferreira
Musikanter:	Juan Alvarez, Mariela Ferreira, Manuel Medina, Luis Veloz Roca
Inspelad visa:	Kerstin Forsmark
Regiassistent:	Karin Ericson

Personer

Poeten	Åke Nygren
Trefinger, gruvarbetare	Bo Lindström
Reyes, kontorist	Seth Nilsson
Pilar	Ing-Mari Tirén
Maria	Inger Jalmert-Moritz
Rosa	Carina Rosén
Juanna	Mariela Ferreira
Pedro	Jonas Uddenmyr
Carlos	Peter Bergared
Svindlaren, amerikan	Gunnar Randin/alt. M. Meschke
Rosenda Juarez, indian kvinna	Carina Rosén
Murietas röst	Jan-Olof Strandberg
Teresas röst	Inger Jalmert-Moritz
...	...
Inspicient, tillika hejduk	Arnold Svensson
Pjäsproduktion	Eva Grytt, Christine Hall, Nils Moritz, Magnus Sörman

Scener

Akt I: Introitus — I Valparaisos hamn — Sjöresan — Fandangobaren i San Francisco

paus

Akt II: Hejdukarnas sammansvärjning — Knivarnas tid — Murietas död

Teatern framför ett varmt tack för värdefull hjälp och medverkan vid produktionen till Enrique Delano, Kerstin Forsmark, Adolfo Herreda, Marina Torres och Paco Uriz.

- ★ Öppet före föreställn.: **Dockteatermuseet**, nytt för i år, visar figurer i olika teknik från 15 års dockteaterproduktioner. Ligger till vänster om sceningångstrappan. Planer, programblad och information om upphovsmännen i lokalen.
- ★ Öppet under pausen: **Teatercaféet** ligger en trappa upp till höger via sceningångstrappan.
- ★ Martin Lamms affisch till föreställningen finns till salu i kassan eller efter rekvisition från teatern, tel. 31 24 30, kontorstid (5 kr).
- ★ Den fullständiga texten till Nerudas sorgekatant finns utgiven av FIB:s Lyrikklubb, Stockholm 1971 (ca 20 kr).

Här brann Jack London, Thomas Mann, Maxim Gorkij, Alexander Pusjkin, Karl Marx, Wladimir Lenin, Pablo Neruda och andra.

PETER WEISS

Tjugotredje september nittonhundrasjuttiotre

Då Marcos Ana efter tjugotre års inspärning
släpptes ut ur fängelset i Burgos
bar han med sig en bok, maskerad bakom gudliga pärmar:

Nerudas dikter.

Marcos, en av de tiotusentals som efter Spanens folkkrig
hamnade i falangisternas fångelser, var en ung man
då kamrater stack till honom boken, med de tummade sidorna
fullklottrade med namnen på de många
som förts bort för att skjutas.

Gång på gång hade han, som alla de andra
tagit till sig Nerudas ord
hoppets, befrielsens röst.

Då Che Guevara inringad i Quebrada del Yuro
mördades av de bolivianska jordherrarnas hantlangare
bar han i sin packning sin sista läsning:

Den stora sången, Nerudas Canto General.

Då Pablo Neruda låg sjuk i dessa svarta septemberdagar
bröt sig bödlarna in i hans hus i Santiago
på kullen San Cristóbal
förödde vad de fann, skövlade hans trädgård, men
då han strax före midnatt, söndag den tjugotredje denna månad
låg där med öppna ögon, för han ville se, förstå
sin egen död

stod många samlade för att föra vidare
hans ord om hopp, om befrielse.

Och när man bar honom till graven fanns redan där
hundratals, snart tusen
omringade av de tungt beväpnade legoknektarna
och först tyst, snart högt och klart
ljöd Internationalen i Santiago
i det Chile som
övergående
besatts av fascismen, av imperialismen.

(Översättning från tyska av Karin Johannisson)